

A 5680.

Koli-Ramat.

Koli-ramato esšimenne jäggo.
A B D = ramat.

Se ramat maksab nenda pigitud
5 kopp. hõbbe rahha.

Tallinnas, 1870

D. 157 ³/₂₇

K o l i = N a m a t.

Koli-ramato esfinenne jäggo.

A B D = ramat.

Keiserliky Amaliku
Rm-kogu kink. 1916.

Tallinnas,

trükkitud Lindworsi pärrijate kirjadega.

1870.

J o n n i s - i l o n

Von dem Estländischen Evangelisch-Lutherischen Consistorio wird hierdurch attestirt, daß in dem nachstehenden Schulbuche Theil I nichts wider die heilige Schrift und die symbolischen Bücher der Evangelisch-Lutherischen Kirche enthalten ist.

Reval, Dom, den 9. October 1870.

General-Superintendent Wold. Schulz,
Vice-Präses.

Nr. 939.

Rud. Hörschmann, Secr.

Тезисурі polest lubatud. — Tallinnas, 19. Wina-kuu pääwal 1870.

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu

37915

A B D = ramat.

a b d e g h i j k l
m n o p r s s t u w

^eã ^eõ ^eü.

ai ei oi ui ãi õi ae oe au õu
ea ei ui oi õi ai ãi ae au.

ab eb ib ob ub ãb õb üb ba be
bu bi bo bõ bü bã ob bo ba ab
bi ib bõ ob bu ub.

ad od id ud ed õd ãd üd du di
da de do dü dõ dã ud de õd da
di od üd du.

ag ug ig og eq üg äg ög gu
ga go ge gi gö gä gü og go
ga ig' gu gö.

ah oh ih uh eh öh [üh äh hu
hi ha ho hü he hö hä oh üh
hu ho ah. ■

ja ju ji jo je jü jä jö ju ai jo
ju ei oi ui ja jä.

af ef uf if of öf üf äf fi fo
fe fa fu fü fö fä of fi af fo
if fu.

al ol el ul il äl ül öl lo li la
lu le lö lü lä al lo lö ol ul le.

am em um im om öm üm äm
mo ma mi mu me mö mä mü
om mo me am mö äm.

an in un on en ün ön än no
na nu ni ne nö nä nü on no
un nu in.

ap ip ep up op öp üp äp po
pu pa pi pe pü pö pä up pu
pi op pä po ep.

ar ur or ir er ür är ör ru ri
ra re ro rö rü rá ir ri rü or
ra ru är ür.

aš oš is eš uš öš üš äš so su
fi fa fe fö fä fü uš fo fi oš
fä üš.

at ut et ot it ät öt üt tu ta to
ti te tö tü tä et ut tö ot ta üt.

am om em im um öm üm äm
mo mi me ma mu mö mä mü
om wa um mi öw.

lo ud bö fa et mi nu ta or
äg oh fu pä on il am of gi
wö ta ep ar oš se im of gu al
ro fü na ub to pu ag äh ul
wo ut fi aš.

ai pai lai sai wai ui fui tui sui

oi loi foi ei tei rei ais woi eit
 nae foe aed sau auk loi pai kai
 lae ait pae loe nui foi ein oim
 tai nou oon ois pea hea.

al tal mal wal kal of moe foe moe
 noe soe ut put sut fut mut us
 pus kus püs il pil lil wil sil ul
 pul kul hul üf luf tüf at pat
 rat mat.

iah kas sam sap lol kuf luf suf
 tuf kat nap kel kep kes met tek
 wet pek sep sel mis fon rot noh
 fot jut mut nut rut sul mul taf
 kap kap wak lin rak kam naf sah
 rum.

sau saun lauf paun kaun laul
 kaup haud pauf leib hein sein reis
 neil paif taim waim hais foit toit
 pois soit fois mois kael pael nael
 kaew waew luif kuim soel noel
 moet poed foer poeg kaib tais seal
 peab.

waat kaan saar laat taat loof toop
 loom noor roos tool kook sool
 hoog meel teeb feel mees feed leer
 weel kuus juur kuub puur tuul
 puud suur kuul piim liim siil
 liim wiil piip kook noor soot room
 paam muur kuit.

laps müts kops maks jalg kelm
 kurf külm märk karm saks hulk
 must korm part tark sulg kont hunt
 lind kits köht wend kurb rasw rist
 nahk palk mærg koht muhk sirp
 wihk kærn surm tolm pöld nålg
 kuld king mång parw.

tru pri kli krap trum klop pras
 plek pres pril trep tral trop tros
 pruit klaas plaat pleef ploom
 praad proom kraas pruuf kruus
 kraam kritt traat plats plats prunt
 trahw kroon truf kriips triif prees.

al-lam ar-mas el-law en-nam hõb-be
 huf-ka jul-ge jo-dif jof-fe il-lus in-gel
 för-ge kü-nal lo-tus mud-da nug-ga

hei-nad tub-ba nür-ri ter-raw öi-guſ
 öñ-niſ pal-we püh-ha riſ-ti rah-he
 rö-wel ſel-ge ſüd-da ter-we uh-kuſ.
 wal-ge pim-me för-wad ſil-mad.

ar-maſ-tuſ ig-ga-weſt far-jat-ſed öñ-niſ-
 tuſ pöl-lo-tö ſüd-da-med pim-me-duſ
 eb-ba-uſk ih-ho-lik far-ja-poiſ oh-ha-kad
 aeg-ſaſ-te hul-ku-ma wil-let-ſuſ kul-la-
 ſep kir-ju-ta puh-ka-ma öñ-ne-to hob-
 bo-ne ni-ne-pu tüt-tar-lapſ wan-ne-mad
 wig-ga-ne rum-ma-luſ.

ar-maſ-ta-ma kah-het-ſe-ma ig-ga-wen-ne
 aw-wa-lik-kud im-me-te-ud ek-ſi-tuſ-ſed
 wil-let-ſuſ-ſed in-ni-men-ne lap-ſo-keſ-ſed
 ſag-ge-daſ-te il-lu-ſaſ-te ma-ja-lin-ne
 met-ſa-liſ-ſed kib-bo-wit-ſad no-da-meh-
 hed kül-la-poi-ſid pal-we-ma-ja wäſ-ſi-
 mat-ta eb-ba-uſk-lik.

Sured tåhbed.

A	B	D	E	G	H	I
a	b	d	e	g	h	i

K	L	M	N	O	P	R
k	l	m	n	o	p	r

S	T	U	W.
s	t	u	w.

A=do	An=na	An=dres	E=wa	E=li=as
El=lo	Hin=drik	Hans	Han=nus	Jo=sep
Ju=la	Jür=ri	Kai	Kad=ri	Ka=rel
Le=no	Li=so	Laur	Mart	Mih=fel
Mar=ri	Nik=las	Ne=to	No=ra	Ot=to
Pe=ter	Peet	Pår=tel	Rein	Re=be=fka
Sa=mu=el	Sa=lo=mon	Siim	Ti=o	Ta=nel
Ur=ban	Wil=lem	Wi=o.		

Kris=tus=se jüing=rid ol=lid: Si=mon
 Pet=rus, An=dre=as, Ja=ko=bus Se=be=de=us=se
 poeg, Jo=an=nes, Wi=lip=pus, Par=to=lo=me=us,
 To=mas, Mat=te=us, Ja=ko=bus Al=we=us=se
 poeg, Si=mon Se=lo=tes, Ju=das Ja=ko=bus=se
 poeg ja Ju=das Is=ka=ri=ot.

Lind lau-lab. Lum-mi sul-lab. Tul-li
 põl-leb. Wes-si wo-lab. Lil õit-seb.
 Laps mag-gab. Pu kas-wab. Päi-ke
 pais-tab. Sum-mal ai-tab. Silm nääb.
 Kõrw ku-leb. Min-na nut-tan, sin-na
 nae-rad, tem-ma lau-lab. Mei-e sõ-me,
 tei-e jo-te nem-mad õp-pi-wad. Koer
 au-kub. Harg rõ-gib. Pois kar-jub.

Kui tõ ni palk. Neg an-nab he-ad
 nõu. Ei üks-ki sa tõ-ta sü-a. Ur-ra
 ki-da is-se-en-nast, las-se muud ki-ta.
 Kõik hak-ka-tus ras-ke. Kui tõ on
 teh-tud, siis on he-a hin-ga-da. Ei
 üks-ki sü-ni tar-gaks. Sum-mal ja-z
 gab ig-ga üh-he-le om-ma os-sa. Kes
 on he-a, se ki-tust saab. Kui Sum-
 mal ei ai-ta, ei ai-ta mei-e teg-ge-min-ne.
 Kes tei-se-le au-ko kae-wab, lan-geb
 is-se siis-se.

Wal-lel on lüh-hi-kes-sed jal-lad. De
 töö-d tõ a-jal, a-ja jut-to jut-to a-jal.
 Tänn-na kuld, hom-me muld. Kes
 pal-jo lob-bi-seb, pal-jo wal-le-tab.
 Puh-has su, puh-has käs-si käib ma-
 il-ma läb-bi. On = sam on an = da
 kui wõt-ta. Kur-jad kõn-ned rik-ku-
 wad head kom-bed. Sün-di-nud as-ja

ei moi par-ra-ta. Par-rem kar-ta kui
kah-het-se-da. Kes ei tah-ha kuul-da,
se pe-ab kats-ma.

Sum-mal näab kui on pim-me, wa-ta
et-te, in-ni-men-ne. Wan-na pea au-
us-ta, hal-lid juuf-sed ter-re-ta. Gl-lo
ür-ri-ken-ne, surm äk-ki-lin-ne, koh-hus
ig-ga-wen-ne. Ei war-gad eg-ga jo-di-
kud ei pea Sum-ma-la ri-ki pär-ri-ma.
Rö-must and-jat ar-mas-tab Sum-mal.
Lap-sed, kuul-ge om-ma wan-ne-mat-te
sõn-na kõi-ge as-ja-de sees. Sest se
on Is-san-da me-le pär-rast. Kui
pat-tu-sed sind aw-wa-ta-wad, siis är-ra
wõt-ta mit-te nen-de nõu.

Kui-da pe-ak-sin ma sed-da suurt kur-
ja teg-ge-ma ja Sum-ma-la was-to
pat-to teg-ge-ma? Wa-ta Is-san-da
kar-tus se on tar-kus ja kur-jast är-
ra-lah-ku-ma on mõis-tus. Je-ho-wa
on mo kar-ja-ne, ei mul pol-le üh-
te-gi wa-ja. We-re-ta Je-ho-wa pea-le
om-mad teed ja lo-da tem-ma pea-le;
kül ta toi-me-tab kõik häs-ti. Tän-
na-ge Is-san-dat, sest tem-ma on hea,
ja tem-ma hel-dus kee-tab ig-ga-wes-te.
Kes keh-wa pea-le ar-mo hei-dab se

lae = nab Se = ho = wa = le, ja se tas = sub
tem = ma kät = te, mis ta head tei = nud.

Sin = sad on need, kes Jum = ma = la
sõn = na kuul = wad ja sed = da tal = le = le
pan = ne = wad. Us = su Jē = san = da Se = sus = se
Aris = tus = se siis = se, siis saad sin = na õn =
jaks. Ar = mas = ta = gem Jum = ma = lat, sest
tem = ma on meid es = si = te ar = mas = ta = nud.
Se on Jum = ma = la ar = mas = tus, et
mei = e tem = ma käs = so = sõn = nad ku = le = me.
Hoid = ke kõi = ge se eest, mis näi = tab
kur = ri ol = le = wad. Jät = ke mah = ha wal = le,
ja rā = ki = ge tõt ig = ga = üks om = ma liq = gi =
mes = se = ga. Sin = na pead omma lig = gi =
mest ar = mas = ta = ma kui is = se = en = nast.
Urge ar = mas = ta = gem mit = te sõn = na = ga
eg = ga ke = le = ga, waid te = o = ga ja töe = ga.

* * *

Wan = na is = sa is = tus õu = es pin = gi peal,
põl = le = tas pi = po, lei = kas reh = ha = pul = ke. Kui
jäl = le üks wal = mis, piis = so = ke Jür = ri wõt =
tis hoi = da. Kūs = siis: „Wan = na taat, tän = na
on ni im = me = lik il = lus ilm, ja sin = na
sei = a o = ta = ma, wist tul = le = wad ing = lid tae =
wast war = si in = ni = mes = tele wõe = raks, wa =
ta = ma, kui hea el = lo siin on.“ Wan = na

is=sa was-tas: „Min-no ih=ho wäs=sind,
hin-gel ig-gaw o=da-ta, Par-re=min=ne läh=
häf=sin min-na ing=li-te ju=re, wa=ta=ma,
kui kal=liis el=lo neil seal on.“

Reh=ha=pul=gad said wal-mis, reh=ha pan=di
ai-ta. Süg=gi=se wöt=sid tei=sed sel=le=ga
lo-go. Wan-na is=sa wäs=sind keh=ha mag=
gas sur=no=ae=das ris=ti al rah=ho=lii=kult.
Lin=no=kessed laul=sid pu=oks=te wah=helt
ül=le=welt mah=ha.

Dt=to ol=li pah=ha pois. Läf=sid ö=e-ga
on=no=le kül=las=se. Dn=no an=dis öu=no.
Sh=to tul=le=wad ko=jo po=le. S=el tei=ses
kä=es öi=ed ja lil=led, tei=ses kä=es ken=na
öun. Dt=tul suur kad=da=ka kep kä. Läf=
sid wan=na män=na alt mö=da. Dr=raw
mah=hib ül=le=welt, hüp=pab üh=hest of=sast
tei=se. Pois üt=les: „An=na öun, ma
wis=kan or=ra=wa mah=ha.“ Sd=de üt=les:
„Si ma tah=ha! — läks ed=da=si. Pois
jook=sis jär=re=le, kis=kus wäg=gi=se öu=na
ö=e kä=est är=ra, wis=kas kiw=wi=ga or=ra=wa
jär=re=le: se läks ker=mes=te ül=les. Siis
ta pis=tis öu=na suh=ho. S=el wes=si sil=
mis. Ss=sa ku=liis jär=re=le. Dt=tu=le sai
wit=so.

Pis=so=ke laps söi lin=na sai=a la=da po=e
kör=was, wa=tab, mis il=lu=sad kir=iud

lin=did rip=pu=wad seal po=e lau=de pealt
 mah=ha. Pim=me sant lau=liš. Laps üt=leş:
 „Säh, sant, sö sin=na ka wal=get lei=ba“
 Šh=to wan=ne=mad taht=wad ko=jo min=na,
 la=da kár=ra läh=heb ka jub=ba wáh=he=
 maks. Ei lap=so=ke s=sest kusša=gi. Kúl
 nad kúš=ši=wad üht ja teist Kõik mui=do.
 Pis=so=ke laps já=nud po=e kõr=wa kaup=
 meh=he kae=ra kot=ti pea=le mag=ga=ma:
 jub=ba pim=me ká. Sant läh heb mö=da,
 poi=si=ke we=ab kát=pid=di. Sant lau=lab,
 laps är=kab un=nest, nut=tab: „Kus taat
 ja mám?“ Sant tun=dis heä=lest är=ra,
 tós=tis sü=le, ja hü=dis wal=jus=te: „Kus
 ol=le=te? Tei=e laps on siin!“ Tei=sed
 meh=hed juh=ha=ta=sid lap=se wan=ne=ma=te
 ju=re. Need and=sid san=di=le pe=o tái=e
 wast=rah=ha rö=mo pär=rast. Sant lau=liš
 ken=na lau=lo, tån=nas Sum=ma=lat pea=le,
 üt=leş lap=se was=to en=ne lah=ku=mist:
 „Sum=ma=la=ga lap=so=ke, tae=wa is=sa tai=
 me=ke, kas=wa tem=ma rö=muks ül=leş, ing=
 lid kand=ko om=mas sü=leş sin=no kal=list
 hin=ge=kest tån=na=pääw ja ig=ga=west.

Noor nae=ne, nim=mi Pi=so, näi=tis om=ma
 lap=se ken=na nág=go kül=la rah=wa=le, üt=
 leš: „Waat=ke nüüd, meh=hed, nae=sed, kel
 ag=ga sil=mad peas on, kas on kel=le=gil
 ni il=lus laps, na=go min=nul on?“ Nem=

mad üt-le = sid: Ta on kui ro = si = lil, mis
 öit = seb roh = ho = ae = das, ja an = nab om = ma
 mag = gust hai = so tun = da.“ Näd = da = la pär =
 rast kuf = kus lap = so = ke jök = ke, wa = us pöh = ja,
 meh = hed töm = ba = sid no = da = ga sur = no = keh = ha
 wäl = ja, wi = sid em = ma kät = te. Mae = ne nut = tis
 ö vt = sa, wal = was sur = no lap = se ju = res.
 Kül = la = lis = sed tul = lid tei = sel hom = mi = kul, pal =
 lu = sid: „Näi = ta om = me = ti weel üks = kord
 lap = se näg = go, en = ne kui sa mul = da pan =
 ned.“ Em = ma püh = kis sil = mi, löi nael =
 te = ga kirs = to = ka = ne kin = ni, üt = les hal = leda
 heä = le = ga: „Kül pa = ra = di = sis sa = te näh = ha,
 seal par = re = min = ne pais = tab ta; mo ro = si =
 lil = le = ke on läi = nud, seal ig = ga = wes = te
 öit = se = ma.

Pru = di pul = mad, pal = jo per = ret, wõe = rad
 kau = gelt, ro = ga kül = lalt. Tõn = nis pois läks
 pa = ja ju = re pul = ma pud = ro kat = su = ma.
 Wan = na eit kül = ke = las kan = gest: „Kas = si
 är = ra, mis sa tul = led, min = ne mae = le teiste
 ju = re, eg = ga sin = na il = ma jä.“ Pois läks
 wäl = ja kõ = gi tah = ha. Wan = na eit läks
 püt = tid to = ma. Tõn = nis rut = to pa = ja kal =
 la = le, pis = tis näp = po pud = ro sis = se: „Oh
 sa sög = ge, oh mis wal = lus!“ — Kar = jus,
 kar = gas kõ = gist õu = e. Oh = to tei = sed pul = ma =
 lis = sed rööm = sast laul = sid el = le = dast. Poi = si = ke
 seal kül = mas kamb = ris ük = si. Pea pad = ja

peal: su-red wil-lid kã-e kûl-geš, kûl ta
nut-tis hal-le-dašt. — Kum-mal teg-go pea
teh-tud, wae-wab kau-a ae-ga meelt; mit-to
ford on sed-da näh-tud, jááb ka ed-des=
pid-di weel.

Rein ol-li tarf rãt-sep, kôif kûl-la rah=
wa ri-ded temma teh-tud. Mui-do wag-ga
kui lam-mas: kui mäelt tub-ba soe, riid=
les ja rô-kis kui lóu-koer. Dš-tis lin=
nast sin-nist kal-le-wit, kue-nö-bid ja ömb=
lus-se nöe-lad, kôif kof-ko kûm-me hób-be=
rub-la eest. Al-le-wi kôrt-sis üks su = täis,
môt-les, ar-was; pär-rast kor-ter wi-na,
wi-maks pud-del öl-lut pea-le. Haf-kas
wan-du-ma, mis hirm-sas-te. Kôrt-fi-is-sand
lûf-kas uk-sest wãl-ja, riiw et-te. Söi-dab
lãb-bi met-sa, süg-gaw liiw. Sub-ba noors=
kab sel-li-li maas wanf-re peal. Ku pais=
tab, tãh-hed hiil-ga-wad. Hob-bo-se loo-ma=
kes-sel nãlg, pö-rab kra-wi po-le roh-to
sö-ma. Kor-ra-ga prauht üm-ber. Meh-he
pea kiu-wi was-to, wer-ri jook-seb mö-da
pal-let. Joob-nud mees kui sig-ga mag-gab
kra-wi mud-da sees. Hãr-ja-ost-ja tul-leb
lig-gi, wa-tab, wah-hib üm-ber-rin-gi, üt=
leb: „Se kal-lew kôl-bab mul-le kir-ri-ko
ri-deks, oh nö-bid, nöe-lad ka jub-ba
ju-res. Sum'-ma-la-ga, joob-nud mees!“
Lãks rut-to ed-da-fi. Sei-sel hom-mi-kul

pä-wa töu=so ae-ga rät=seb ro=mab kra-wist wäl-ja,
 öe-rub sil-mi, ot-sib om=ma kau=ba-as=ja, ei üh=
 te-gi, haf=kab nut=ma: „Oh min=na wae=ne, kes
 kur=ja=teg=gi=ja on sed=da tei=nud!“ Pi=ma=
 nae=ne lä=heb om=ma wan=kre=ga lü=na po=le,
 üt=leb: „Mis on läi=nud, se on läi=nud, ar=mas
 wiin on sed=da tei=nud.“

Wih=ma tul-li sor-ri-nal mah=ha, na-go o=a-war=
 rest. Sak=sa tros=ja põ=rab õu=e wär=ra=wast
 sis=se. Üks laps wah=hib läb=bi ak=na. „Oh
 hea wan=na her=ra. Ma tun=nen kü=li. Ta an=
 dis mul=le üks=kord sai=a, ma wõt=sin wär=ra=wa
 lah=ti.“ Wan=na hal-li pea-ga lah=ke mees as=
 tub tup=pa, man=tel til=gub ag=ga wet, üt=leb:
 „Ter=re löu=nat, head in=ni=mes=sed, kas lub=ba=te
 ul=lu al=la tul=la. Mul on hulk pab=be=rid lig=gi,
 sa=wad mär=jaks, suur kah=jo. Per=re=naene pal=
 lus mah=ha is=tu=da pin=gi pea=le. Saks wa=tab
 nen=de tööd. Em=ma ked=rab wot=ki, wan=nem
 tü=tar kra=sib wil=lo, tei=ne lööb wöid, kol=mas
 wõt=tab wah=to le=me pealt. Wen=nad, üks
 ko=ub wör=ko, tei=ne pal=mib pai=o wits=test kor=
 wi. Tüd=ruk ko=ub kir=jo wööd. Per=re=meest
 pol=le kod=do. — Wihm ol=li tag=ga=si jä=nud,
 pääw pais=tis jäl=le sel=ges=te. Wan=na lah=ke
 saks üt=les per=re=nae=se was=to: „Kas te=a=te, mul
 on nen=da hea meel tei=e tööst ja tal=li=ta=mis=sest,
 et lub=ba=ge, ma tah=han tei=e las=te=le nat=tu=kest
 sai=a=rah=ha kin=ki=da.“ Per=re=nae=ne an=dis

her-ra kä-e-le suud, üt-les: „Ol-ge ter-we lub-
ba-mast.“ Her-ra an-dis ig-ga lap-se-le küm-me
kop-pi-kat hõb-be-dat; tüd-ru-ku-le kaks-küm-mend
kop-pi-kat; per-re-nae-sele hõb-be-rub-la. Sät-tis
Sum-ma-la-ga, as-tus tros-ka pea-le, jub ba söi-
tis. Kõi-ge per-re-rah-wal rööm. Wan-nem
tü-tar üt-les: „Sum-mal ön-nis-ta-go tem-ma
te rei-si tän-na-pääw, ja kui ta wiim-ne tun-ni-ke
tul-leb.“

* * *

X „Dänna löuna on leem wägga lahja, ei tahha
süa,“ ütles weike Truto, ja panni lusfika ärra.
„Lassee olla,“ kostis emma, õhto tahhan ma
sulle parremat leent keta.“ Emma läks pärrast
põllule kartuhwolid ülleswõtma, Truto pididi ka
noppima, senni kui pääw loja läks. Ta olli
wägga wässind, kõht tühhi. Emma tõi õhto
lapselle jälle leent süa. „Oh se mekkib wägga
hea,“ kitis Truto, „se on hopis rammusam ja
maggusam kui löuna.“ Emma naeris: „Se
on sesamma leem, mis sa löuna põlgasid. Ugga
ennelöunat ollid sa laisk, ja ei teinud tööd, se-
pärrast ei olnud sul himmo süa. Nüüd ollen
ma sind sundinud tööd teggema, kõht on tühhi,
sepärrast nüüd roog sul maggus.“

üks karjapois olli õppind walletama, ja et emma
kül sagedaste tedda kelanud, ommeti ei jätanud

sedda pahha wiisi mitte mahha. Mõnni kord, kui ta wäljal olli lambad hoidmas, hüdis temma sure healega: „Hunt! hunt! tulge appi!“ Sa kui siis innimesed arwasid, et hunt tulnud lammaste kallale, ja jooksid tedda aitama, siis ta naeris, et ta neid olli petnud. üks pääw kippus tõeste hunt lammaste peale; pois karjus omma hädda sees: „Hunt! hunt!“ agga ükski ei holinud sest, igga mees arwas, et ta jälle agga koerusse pärrast nenda hüab. Hunt murdis mitto lambaid, ja wiis neid metsa. Pois tulli nuttes küllasse, rakis omma hädda ülles, ja kaebas, et kegi appi ei tulnud. üks wanna mees agga kostis: „Wata se on sul õige parras; sest kes ükskord walletab, tedda ei usta enam, kui ta ka töt rägib.“

üks rikkas mölder maggas ühhel õsel üksi omas majas. Raks meest wõtsid sedda kurja nõu, temma rahha warrastada. Kui nad ukse ees ollid, laulis kuf nende liggi. Mõrem mees kohkus ärra ja ütles: „Oh kuf on mind õige ehmatanud. Tättame sedda kurja töö mahha, ehk tõuseb wimakš ülles.“ „Oh sinna jannes!“ — wastas teine — „et sa kufke laulust ehmatad. Teme möldre külmakš, kes wõib siis meie wasto tunnistada, kui meie isse ülles ei anna.“ Nenda kui ta ütles, nenda teggid ka. Memmad löid möldre mahha, wõtsid kõik temma rahha ja läksid ärra. Teisel päwal olli kärra lahti: mölder

tappetud, temma rahha warrastud! Küil kohto polest kulati järrele, agga ei sanud kurjateggijaid kätte. — Kaks aastat pärrast sedda maggasid need kaks kurjateggijat ösel küsi kõrtsi toas. Kuf laulis sure healega, mehhed ärkasid ülles. „Oh se mäddand kuf“ — ütles wannem „saaksin ma temma kaela murda. Sest ösest, kus meie möldrel ollime, on kufke laul mul hirmus kuulda.“ „Mul on sesamma luggu“ — kostis teine — „oh olleks se kurri töö agga teggematta jänud. Ma ei sa ööd egga päwa ennam rahho.“ Kõrtsmit, kes kõrwas kambriis maggas, olli ka just üllesärkanud, ja kulis nende jutto. Temma andis teisel päwal kohtusse ülles, mehhed pandi kinni, nemmad salgasid esite, agga wimaks piddid ommeti tunnistama, ja said omma palka. Nenda satis Summal kufke laulo läbbi kurja töö tõusma.

ühhel suisel päwal läks weike Jürri wälja lilled noppima. Slm olli wagga, päike paistis pallawalt. Pois olli paljo jooksnud ja larranud, olli sojaks sanud, lange janno tulli peale. Temma tulli ühhe hallika jure, kus selget külma wet olli. Küil olli tedda keeldud, et ta mitte ei pidand pallawalt joma. Agga sest ta nüüd ei holinud, jõi äkkitselt ja öige paljo, tundis kohhe külma, tulli koddo, jäi raskestes haigeks. „Si ma sedda polleks arwanud“ — ütles ta — „et sel hallikal pididi surma wet ollema, mis innimesse ni haigeks teeb.“ Agga isä ütles:

„Ärra mõista hallikale süüd. Wessi olli hea kül, se on so ennese rummalus ja holetus, mis sind haigeks teinud, et sa pallawalt ja liga külma wet jonud.“

Kaks poisi, Mart ja Hans, leidsid ühhe põldpüü pesa peal istumast, ja wõtsid tedda kinni. Pesa sees ollid kümme munna. „Minna wõttan püü,“ — ütles Mart — „olgo munnad sulle, need makswad ni samma palju kui lind.“ Hans wastas: „Noh, siis wõtta sinna munnad ja anna lind mulle.“ Nemmad hakkasid riidlema, ja läksid karwopiddi kotte. Mart laskis linno käest lahti, Hans astus koggematta munnad karki. Nüüd ollid mõllemad ilma, ja wimakš ütlesid: „Tõssi kül, mis isä ütleb, riust ei tõuse muud kui hädda ja kahjo.“

Üks karjapoisike hoidis metsas omma lambad, ja laulis selle jures röömsaste sure healega. Parrajaste juhtus kirrikoõppetaja liggi ollema, kutsus poisi ennese jure, ja ütles: „Mis sa siis tänna head näinud, et sa ni rõmus olled?“ Pois wastas: „Miks ma ei pea rõmus ollema, ma ollen ni rikkas kui kuningas.“ „Noh ütle mulle ommeti, mis suur rikkus sull siis on?“ — küsis õppetaja. Pois ütles: „Päike paistab mulle nisammoti selgeste ja sojalt kui kuningale, linnud laulwad, lilled õitswad mulle ka kui tem-

male. Summal on mulle head terwist annud, et saan tööd tehha, silmad, et saan kõi need kennad asjad, mis Summal lonud, nähha, ja ka ramatust luggeda. Igga pääw saan kõhho täit süa, rided on mul selgas. Mis mul siis weel waja? Sepärrast ollen ma rõmus, ja tännan Summalat lauldes." Öppetajal olli wägga hea meel terrase ja mõistlikko pois jutto kuuldes. Ta sillitas tedda ja ütles: „Se on wägga hea ja kido wäärt, et sa sedda head, mis Summal sulle annud, tähhele panned ja selle eest tedda tännad. Summal andko sulle ka eddespiddi ifka sedda tännomeelt ja rõmust süddant. Tulle pühha-pääw minno jure, siis annan sulle ühhe ramatofesse, kus weel ennam nisuggusid illusaid laulo seiswad, kui sa praego laulsid. Paulowisid on ka seal kõrwas, pallu koolmeistrit, et ta sind neid laulma õppetab." „Oh tännan wägga sedda lubbamast" — ütles pois sure rõmuga, ja andis õppetaja käele suud. Öppetaja läks omma teed, pois jäi jälle lammaste jure laulma.

Üks rikkas mees olli ühhe waese lesse naese, kes temma kõrwas ellas, risunud, ja ühhe põllomaa, mis temma ainus warra olli, üllekohtusel wiisil ennese pole kiskunud. Zeisel päwal, kui mees selle põllo peal jhutis ollema, tulli lesk tühja kottiga temma jure, ja ütles silmaweega: „Ma pallun sind, et lubba mulle ommeti selle põllo pealt

weel ni palju mulda, kui seia kotti sisse mahhub.“ „Wõtta peale“ — naeris rikkas mees — „egga ma sulle sedda ei kela.“ Lesk panni kotti täis mulda, ja ütles siis: „Küüd on mul weel üks palwe: olle ni hea, ja aita mind kotti selga tõsta.“ Sedda mees ei tahtnud teha, agga naene pallus ni ärdaSte, ja ei annud järrele, kuni ta wimaks naesele appi tulli. Agga kui ta sedda katsus tõsta, ütles ta: „Si ma suda, kot on wägga raske.“ Küüd ütles waene lesk ta wasto: „Wata, armas naber, se kotti täis mulda on sul jubba raske kanda, oh mõtle agga, kui raskest kõif se põld, mis sa minno käest wõtnud, pärrast surma sind saab iggaweste koor-mama ja waewama.“ Se sõnna panni mehhe kohluma, ta sai parremaid mõttid, ja andis lessele põllo jälle taggasi.

Üks waene jalloto innimenne istus te äres, ja pallus nende käest armo, kes möda läksid. Üks rikkas tallopoeg astus möda, agga ta ei holineud waesest ühtegi. Agga üks poisike tulli kerjaja jure, ja andis temmale ühhe rahha tükki. Sedda näggi emalt üks saks, ja kutsus poisi ennese jure. „Kui palju andsid waesele?“ küsis temma. Pois löi punnaseks ja ütles: „Ühhe koppika agga andsin, ennam mul ei olnud.“ „Kust

sa siis selle koppika isse said?" küsis saks. Pois vastas: „Üks herra andis mulle, kui ma wärrama lahti teggin.“ „Noh se on wägga illus“ — ütles saks — „et sa waese mehhe peale armo heidsid, ma tahan sedda sulle kümne wõrra kätte tasuda. Säh, ma kingin sulle kümme koppikat.“ Pois tännas wägga, agga läks jälle waese kerjaja jure, ja andis temmale kõik se rahha, mis ta sanud, ja siis jooksis ta rutto ärra, et saks tedda ennam ei piddand taggasi kutsuma. „Nisuggust last ei olle ma enne näinud“ — ütles saks. „Temmal on hopis parrem südda kui mul. Ei tahha ma ommeti temmast wägga mahha jada.“ Temma läks siis ka waese kerjaja jure, ja andis temmale õige rohkeste. Waene mees tännas rõmuga.

Üks weike tüttarlaps, Marri nimmi, olli wannemattest koli pandud. Nemmad ellasid koli majast emale, sepärrast pididi Marri näddala otsa koli jäma, ja laupäaw pärrast lõunat tulli ta kajo. Üksford olli temma ka kolist kajo tullemas; te peal hakkas paljo lund saddama ja kangeste tuisutama. Laps eksis te pealt ärra, ja ei leia ennam kajo. Issa, emma otawad tedda, ja kui ta ei tulle, mõtlewad, selle tuisose ilmaga on ta wist õfeks koli

jänuud. Pühhapääw hommiko olli ilm jälle selgekš läinud, emma lähheb isse lapse järrele, agga kuleb, et ta heile jubba kolist kojo läinud. Nüüd tulleb hirm ta peale, ta küsfib küllarahwast, agga ükski ep olle Marrit näinud. Nuttes jookseb emma kojo, wöttab issa jure, küllamehhed tullemad kasa, last otsima. Nad hüüdwad, kaewawad sügawa lumme sees senni kui löunani, agga ei leia last. Issa ja emma nutwad, arwawad: wist ta lumme alla jänuud, ja külmetedda ärrawötnud, ehk hunt tedda kiskunud. Korraga nääb issa emalt middagi punnast lumme alt wälja paistwad; ta jookseb ligemale ja nääb, se on se punnane rättik, mis lapse peas olnud, ja kui ta rättiko üllestöstab, watab Marri ergo filmadega ja naertes issa peale. Agga temma olli suuni lumme sees, nenda et ta ei sanud hüda egga liikuda. Nutto kaewawad mehhed tedda lummeest lahti, ja wata, lapsel ei olnud ühtegi wigga, ta olli terve ja priiske; lummi olli tedda kinnikatnud ja külma eest hoidnud. Oh kui wägga ollid nüüd wannemate süddamed römo täis! Nad wisid tedda kojo, pannid kuivad rided selga ja andsid soja pima jua. Siis nad küsfiwad, kuidas siis temmaga luggu olnud. Marri kostab: „Kui heile ni kangeste hakkas tuiskama, siis ma teed ennam ei näinud, läksin agga ikka eddasi, wimaks tullin sure kiowi jure,

sinna istusin mahha, sest et wägga wässfind
 ollin. Jubba jäi pimmedaks, hakkasin nut-
 ma, ja wimaks uinusin maggama. Ma
 maggasin kõik se õ; tänna hommiko tulli
 suur must koer ja krapis lund mo pea pealt
 ärra; siis ma jälle näggin, agga ei sanud
 hüda. Agga külmi mul ei olnud, sest päike
 paistis sojalt mo peale. Ma otasin ikka et
 isä piddi tullemä ja mind wäljatömbama.”
 Kõik, kes lapse jutto kuulsid, pannid sedda
 wägga immeks, ja tännasid Summalat, kes
 omma wäggewa käega ni immewisil lapse
 ülle warjanud ja tedda surma eest hoidnud.

Üks waene reisi sell olli talwel kange külмага
 te peal. Shhukesfed rided ollid temma selgas,
 kõik temma ihho wärrises külmas. Ei kussagi
 ei paistnud kõrtsi egga külla, kus ta ennast olleks
 wöind soendada. Ta südda olli wägga kurb, ta
 õhkas ja ütles: „Oh nüüd ma jään külma kätte,
 ja mo waene emma, kes muidogi jubba lesk on,
 jääb minnuft ka ilma; kes siis temma eest hoolt
 kannab, kui ta wannaks saab!” Temma jallad
 jäid wimaks ni kangeks, et ta enam ei sanud
 käia; istus mahha ja uinus maggama. Üks
 postipois sõitis saksa saniga möda ja näggi tedda
 tee äres maggawad. Sisse ei sanud tedda aidata,
 agga esimesse kõrtsi jures piddas ta finni, läks
 tuppä, mis täis innimesi olli, ja hüdis: „Minge
 rutto, tee äres, wersta maad siit minnes, on

üks waene reisi sell maas külma kää; aitage tedda, muido ta sureb." Agga mehhed, kes kõrtsis ollid, ei holineud sest paljo. Muist ütlesid: „Mis meil temmaga teggemist?" Teised jälle: „Egga meie ommeti ennam temmale appi ei jowa; senni kui siina same, on külm tedda ammo ärrawõtnud." Muud kui üks sauna mees, kes ennast ka kõrtsi toas soendas, sel olli halle meel waese tekäija hädda kuuldes. Ei ta lausunud sõnna, waid ruttas kohhe temmale appi. Nenda kui ta tedda leidis, öerus ta tedda lummega, ja ei jätnud järrele, kurni waene reisi sell filmad jälle lahti teggi. Siis ta aitis tedda üllestõusta, ja wiis tedda sure waewaga kõrtsi tuppa, kus ta weel tedda harris ja toitis, senni kui teine jälle sutis omma teed eddasi minna.

Jesand ütles: „Tõeste, mis teie ial ollete teinud ühhele minno kõige wähhemate wendade seast, sedda ollete mulle teinud."

üks naene wõttis ühhe waese tüttarlapse, Tina nimmi, kellel isä egga emma ei olnud, ennesele kaswatada. Ta õppetäs temmale kõiksuggust kätte tööd, agga mis üllem olli: ta õppetäs tedda ka Jummalat kartma ja armastama ja temma sõnna kuulma. Kui Tina jubba sureks kaswanud, surri naese mees ärra, ja et abbiello rahwal lihhasi lapsi ei olnud, siis tullid mehhe suggulased ja wõtsid kõi temma warra, nenda et naene kõiüst ilma jäi. Sepärrast ütles temma Tina

wassto: „Armas laps, ei ma ei woi enam sinno eest murret piddada, nüüd pead sa isse ennesele leiba otsima; minna ei tea issegi, kuidas ennast toita, ollen ka jubba wannaks sanud, ei sa enam nenda tööd teha kui enne.“ „Armas emmale“

— ütles Tina — „sa olled mulle ni palju head teinud; se olleks jo hirmus, kui minna sind peaksin mahajätma. Mi palju kui Jummal mulle joudo annab, tahhan ma sind aidata ja sulle sedda head tasuda, mis sa mulle teinud.“ Mõisas olli tüdrukut tarwis, Tina leidis seal tenistust ja sai head palka, agga sedda kullutas ta ennamiste omma kasso-emale. Kahhe aasta pärast jäi wanna lest-naene haigeks ja wiggaseks, nenda et ta ennamiste pitkali maas olli. Tina wöttis ennast nüüd mõisa tenistussest lahti, ja läks omma kasso-emma aitama. Död ja päwa teggi temma kätte tööd, misga ta ennast ja omma wanna emma toitis. Wäsimatta harris ja kassis ta tedda, ja kandis nenda nelli aastat lapselikko melega temma eest hoolt, kunni Jummal wanna emma siit ilmast ärrakutsus. „Oh Jummal õnnistago sind armas laps“ — ütles emma kui ta surri — „ja tasfugo sulle tuhhande wõrra, mis sa mulle teinud.“ Ja Jummal teggi se sõnna ka Tinale tõeks. üks aus ja jummalakartlik mees wöttis tedda ennesele abikasaks; ja ta ellas kaua aega head rahholist ello.

„Mis sul wigga, wanna naber, mis sa nuttad?“ — ütles Aldo wanna Mihkelele, kes kurwa näoga

ja filmad wet täis temma jure tulli. „Oh minno südda wägga raske“, kostis Mihkel, „ollen kõi omma warra poja kätte annud; ta lubbas mind surmani ausaste toita ja mo eest hoolt kanda. Nüüd ta jubba minnust tüddinud, on allati kurri mo wasto, ja minnija aukub ka ikka, et ma muido leiba söön, ja et ei tahha surra. Oh tahhaksin kül römuga siit kurjast mailmast ärra-minna, sest wägga kibbe laste käest kurje sõnna kuulda, agga kus peased omma hingega, kui Summal weel ei kutsu. Praego-ajas poeg mind toast wälja, ütles: minne kerjama, mul ei olle sulle enam leiba anda.“ „Noh wata nüüd,“ ütles Udo, „kas sa mäalletad weel, kui ma sind kelasin: ärra anna mitte kõi omma warra käest ärra; jägo ikka muist sinno kätte. Ni kaua kui warra sinno on, ni kaua lapsed sind auustawad, agga olled sa kõigist ilma, siis hakkawad sind põlgama. Kas ollen sulle wallet rätinud?“ „Oh kül on se mo meles, mis sa mulle ütlesid,“ wastas Mihkel, „kül kahhetsen nüüd, et ei olle sinno sõnna kuulnud; agga kes woib nüüd enam parrata?“ „Ota, wanna wend“, ütles Udo, „ma lähhen so poja jure, tahhan temmaga rätida, ehk ta wõttab minno manitsust kuulda.“ „Ei sest tulle middagi,“ kostis Mihkel, „Peter mo poeg on ätkilinne, ta saab so peale wihhaseks, hakkab sulle kurja jaggama.“ „Mis ma temma wihha kardan, katsun ommeti,“ ütles Udo. Ta läks nüüd Peetre jure ja ütles: „Kule Peter, miks teie ni kurjad ja tiggedad omma wanna isfa

wasto ollete? Temma kääst ollete kōif warra
 sanud, nüüd ei tahha temmale süagi anda ja ajate
 tedda ärra. Ei se polle mitte hea ja õige.“
 „Kas sa tuled mind õppetama?“ waidles Peter
 wasto, „kassu wälja, woi ma tahhan sulle näi-
 data!“ „Kül ma lähhen,“ ütles Udo, „agga
 pea se meles, mis Summala sõnna ütleb: ärra-
 netud olgo, kes omma isä halwaks panneb!“
 Udo läks jälle kōjo. „Sul on õigus kül,“ ütles
 ta Mihkle wasto, kes tedda otas, „ei mo räki-
 misest polle parremat ühtegi tulnud. Roh mis
 nüüd arwad, kas tahhad kohtusse kaebada, kül
 kōhhus so poega sunnib, et ta sind peab toitma.“
 „Summal hoidko“, wastas Mihkel, ei ma tahha
 omma pojaga kōhbut kääia, enneminne surren
 nälga.“ „Ei sa nälga pea surrema,“ ütles Udo,
 „kule, ja sa minno jures; sa olled ikka hea naber ol-
 nud, olled mind ka mõnni kord aitanud, kui ma noor
 ollin; nüüd on Summal mulle jõudo ja warra an-
 nud. Mi kawa kui sa ellad, pead sa minno jures
 kōhho täit süa sama, ja ei sa ommeti halbo sõnno
 kuulda.“ „Oh olle tuhhandes terwe lubbamaft“,
 ütles Mihkel, „Summal õnnistago sind. Tah wõt-
 tan sure tännoga se armo leiwa wasto, mis sa mulle
 pakitud.“ Mihkel ellas weel kolm aastat rahho sees
 Udo jures, siis korristas Summal tedda ärra. Agga
 Peter ja temma naene said Summala witsa nähha.
 Essi-otsa näitis neil hea elio kül ollewad, agga
 mõnne aasta pärrast tulli neile wilja äppardus, lo-
 mad surrid, kōif majapidamine läks taggasi. Pe-
 ter olli allati naesega riu, hakkas tihti kōrtsi kääima,

tulli wässind kojo, pekšis omma naese. Mitto asjo wiis ta kõrtsi, kui tal ennam ei olnud wia, teggi ta wölgo. Üks pühhapääw õhto tuikus ta jälle kõrtsist wälja, tahtis kojo minna, kukkus mahha, ei suutnud ennam üllestõusta. Dlli kange külm, hommiko leiti tedda surnud maas. Need, kellega ta wölgo jänud, läksid kohtusse kaebama, kõif maja warra, mis weel järrele jänud, sai ärramüdüd. Naesel ei jänud ühtegi, ta läks omma lastega kerjama. Kulla rahwas ütles: „Nüüd on Summal temma ja ta mehhe kätte sedda kurja maksnud, mis nemmad omma wanna isä wasto teinud, et temma wasto ni tiggedad ja armotumad olnud.“

Üks sullase mees, Kristian nimmi, leidis tee pealt ühhe rahha kotti, seal sees olli paljo hõbberahha. „Oh se waene mees, kes sedda ärrakautanud,“ ütles temma, „se on wiisist se saksa mees olnud, kes enne ratsa minnust möda sõitis. Ma lähhen Silla kõrtsi jure, ehk leian tedda seal weel; kui mitte, siis wiin rahha kohtusse, küllap kohhus siis meestüllesotsib.“ Teine sullane, Tõnnis, tulli temma wasto. „Kuhho sa lähhed?“ küsšis ta. „Dilen rahha kotti leidnud, katsun, kas ma selle mehhe kätte saan, kes sedda ärrakautanud.“ „Dled sa narr“, ütles Tõnnis, „et sinna weel lähhed meest taggaotsima. Kes siis sedda teab, et sinna se rahha leidnud? Pähme mõllemad kõrtsi, kui sa mulle suu täit wina an-

nad, siis ma ei lausu sest sõnnagi, ja rahha
 jääb sinno kätte." „Mis kurri jut se on“,
 kostis Kristian, „et sa mind kiusad petma ja
 warrastama. Egga se ommeti minno rahha
 ei olle, ja kui ma teise innimesse warra enne-
 sele pean, mis se muud on kui warqus ja pet-
 tus. Kui se ka innimeste ees wälja ei tõuse,
 ommeti ma Jummalala kohto alt ei pease, ja
 ei leia ial rahho ommas süddames.“ — Kui
 ta tükki maad eddasi läinud, tulli se saksa
 mees, kes enne temmast möda sõitnud, jubba
 temma wasto, ja küsis temmalt: „Aus mees,
 olled sa wast ühhe nahk-kotti hõbberabhaga
 leidnud? Ma ollen sedda koggematta ärra-
 kautanud.“ „Jah ollen,“ ütles Kristian,
 „siin teie rahha-kot on.“ „Oh sa olled üks
 au wäärt mees,“ ütles teine, „olle terwe kätte
 andmast. Wõtta siin kaks rubla omma waewa
 eest.“ „Ei ma sedda ei wõtta,“ ütles Kris-
 tian. „Egga ma suurt waewa selle jures
 ep olle näinud, ja se on jo muidogi minno
 kõhhus, et sedda taggasi annan, mis ma leid-
 nud, egga ma selle eest weel palka ei wõtta.
 Mul on agga hea meel, et teie omma rahha
 ollete kätte janud, ja ma omma murrest lahti
 ollen, teid üllesotsida.“ Nenda ta räkis, ja
 läks jälle omma teed.

Liso, üks waene lesk naene, toitis ennast ja
 omma kolm last omma kätte tõga. Temmal

ei olnud muud kui üks lehm, mis temmale ja lastele pima andis. Se surri äkkitselt. Kõige wähem laps jäi ka raskestest haigeks, nenda et emma allati temma jures piddi ollema, ja ei sanud sepärrast mitte ennam lastele toito murretseda; Temma südda olli wägga raske ja kurwastud. „Oh miiks Summal mind nenda karristanud,“ öhkas ta, „et ma ni sures häddas ollen. Dns ta mind koggoniste mahhajätnud? Oh kui Summal mitte immewisil ei aita, siis surren omma lastega nälga.“ Pühha pääw tulli kätte. Emma ütles: „Oh mo südda kippub wägga Summala pühha kotta, agga ei ma tohhi omma haiget last üksi jätta.“ „Minne agga rahhoga, emmake,“ ütles wannem tüttar, kümneaastane Mio, „kül ma watan holega haige öe järrele.“ Selle peale läks siis emma kotto ärra, ommad lapsed Summala holeks jättes. Kirrikus istus ta tahha nurka mahha, kus ta armas, et ükski tedda tähhele ei panne. Ommas süddames öhkas ja pallus ta: „Oh armas Jõsand, hallasta mo waese lesse ja minno laste peale, ja peasta mind mo surest häddast!“ Selle jures nuttis tassa kibbedaste. Kirikoöppetaja piddas jutlust Summala surest armust ja heldussest, mis Kristusse läbbi meile ilmunud. Se sõnna jahhutas ja kinnitas tedda jälle. Rõmustud süddamega läks ta jälle koju. Haige laps olli suggu parremaks sanud.

Da himmustas süa, ja teiste kõhhud olid ka wägga tühjad; agga majas ei olnud ühtegi toito. Sia male ei julgenud emma kellegi käest armo palluda, agga nüüd läks ta külla naese jure, pallus temma käest toito, lubbas jälle töga tasfuda, kui haige laps terweks sanud. Külla naene andis temmale leiba ja ka tango haigele leent keta. „Polle tarwis sedda tasfuda,“ ütles ta, „sedda ma annan sulle muido.“ Eiso tännas süddamest, ja kitis Zummalat, et ta armust aitanud. Agga ta pididi Zummala abbi weel rohke minne nähha sama. Üks rikkas perremees sest sammast küllast olli kirrikus tähhele pannud, kui wägga Eiso nutnud, ja temmal olli halle meel sedda nähhes. Da teadis, mis õnnetus temmale juhtunud, ja Zummala sõnna, mis ta kirrikus kuulda sai, olli ka temma süddant ligutanud ja ärratanud, et ta kätte wöttis, ja õhto omma kahhe naabre jure läks. „Kuulge wennad,“ ütles ta, „waene lesk Eiso on sures häddas, temma ainus lehm on surnud. Täanna näggin tedda kirrikus halledaste nutwad, se mödus mo süddamesse. Mis teie arwate, meie olleme kõik kolm, Zummal tännatud, jõukad mehed; et panneme kokko, ja kingime temmale jälle ühhe pima lehma.“ Mehed olid ka ses nõus, ja teisel päwal läksid kolmekesi Eiso jure ja töid temmale lehma. Silma-

weega tännaš Liso neid mitto korda ja ütles: „Oh nüüd nään selgeste, et Summal ellab taewas, ja on lesknaeste ja waeste laste abbimees. Temma on teie süddamed lahti teinud, et teie minno waese peale ollete hallastanud. Temma nimmi olgo kidetud ja auustud!“ Kui mehed ärraläinud, siis langes ta põlweli mahha, ja tännaš kõigest süddamest omma Issandat ja Summalat, kelle wäggewat armo temma ni rohkeste olli nähha sanud. Summal aitis siis ka haiget last terweks, et emma jälle sai omma tōga lastele toito murretseda.

Meie risti õppetuse wiis peatükki.

Esimenne peatük.

Jummala kümnest käsjust.

Esimenne käsk.

Minna ollen se Issand, sinno Jummal. Sul ei pea mitte teisi Jummalaid ollema minno kõrwas.

Teine käsk.

Sinna ei pea mitte Jummal omma Issanda nimme ilma asjata suhho wõtma; sest Issand ei jätta tedda nuhtlematta, kes temma nimme kurjaste prugib.

Kolmas käsk.

Sinna pead pühhapäwa pühhitsema.

Neljäs käsk.

Sinna pead omma isja ja omma emma auustama, et sinno käsfi hästi käib, ja sinna kaua ellad Ma peal.

Wies käsk.

Sinna ei pea mitte tapma.

Kues käsk.

Sinna ei pea mitte abbiello ärrarikkuma.

Seitsmes käft.

Sinna ei pea mitte warrastama.

Kahheksas käft.

Sinna ei pea mitte illekohhut tunnistama omma liggimesse wasto.

Ühheksas käft.

Sinna ei pea mitte himmustama omma liggimesse kodda.

Kümnes käft.

Sinna ei pea mitte himmustama omma liggimesse naest, sullast, ümmardajat, weiksid, egga muud, mis temma pärralt on.

Mis ütleb nüüd Jummal keikist neistsinnatsist käftudest?

Temma ütleb nenda: Minna se Issand, sinno Jummal, ollen üks wägga wihhane Jummal, kes wannematte pattud nuhtleb laste kätte, kolmandamast ja neljandamast põlwest sadik, kes mind wihkawad. Agga neile, kes mind armastawad, ja minno käsfud peawad, teen minna head tubhandest põlwest sadik.

Teine peatük.

Pühha st ristiussust.

Esimesenne õppetus.

Lomiseest.

Minna ussun Jummalala se Issa, keigewäggewama Taewa ning Ma Soja siisse.

Teine õppetus.

Ärralunnastamisest.

Minna ussun Jeesusse Kristusse, Jummal aino Poja, meie Issanda sisse, kes on sadud pühhas Waimust, ilmale todud neitsist Mariast, kannatanud Pontsiusse Pilatusse al, risti lödud, furnud ja mahhamaetud, alla läinud pörgohauda; kolmandamal päwal jälle ülestõusnud furnust, üllesläinud taewa, istub Jummal omma keigewäggewama Issa parremal kael, sealt temma tulles kohhut moistma ellawatte ja furnutte peäle.

Kolmas õppetus.

Pühhitsemisest.

Minna ussun pühha Waimo sisse, üht pühha ristifoggodust, pühhade ossasamist, pattude andeksandmist, lihha ülestõusmist ning iggawest ello. Amen.

Kolmas peatük.

Pühhas Issa meie palwest.

Issa meie, kes sa olled taewas, pühhitsetud fago sinno nimmi, tulgo meile sinno riik, sinno tahtminne sündko kui taewas, nenda ka ma peal, meie iggapäwast leiba anna meile tännapääw, ja anna meile andeks meie wõllad, kui meie andeks anname omma wõlglastele, ja ärra sada meid mitte kiusatusse sisse, waid peasta meid ärra kurjast; sest sinno pärralt on riik ja wäggi ja au iggaweste. Amen.

Heljas peatük.

Pühha ristmissest.

Mis on ristminne?

Ristminne ey olle mitte paljas wessi, waid ni-
fuggune wessi, mis Jummalala kästus on seatud ja
Jummalala sõnnaga ühtepandud.

Mis Jummalala sõnna se on?

Kui meie Issand Jesus Kristus ütleb Mat-
teusse ramato wiimses peatükis: Minge ja õppetage
keik rahwast, ja ristige neid Jummalala se Issa, ja se
Poia, ja se pühha Waimo nimmel.

Wies peatük.

Pühha Altari Saakramentist.

Mis on Altari Saakrament?

Se on meie Issanda Jesusse Kristusse tõssine
ihho ja werri leiwa ja wina al meile ristirahwale
süa ja jua, Kristussest ennesest seatud.

Kus on se kirjutud?

Menda kirjotawad need pühhad ewangelistid,
Matteus, Markus, Lukas ja pühha Paulus: Meie
Issand Jesus Kristus sel ösel, mil tedda ärranti,
wöttis leiwa, tännas, murdis ja andis omma jüng-
ritele, ja ütles: Wötke, söge, se on minno ihho, mis
teie eest antakse, sedda tehke minno mällestusseks.

Selsammal kombel wöttis temma ka karrika pär-
rast öhto sõmaaega, tännas ja andis omma jüng-
ritele, ja ütles: Wötke, joge köik sealt seest, sesinnane
karrikas on uus seadus minno werres, mis teie ja
mitme eest ärrawallatakse pattude andeksandmisseks;

sedda tehke, ni mittokord, kui teie sest jote, minno mällestusfeks.

Lapsepalwed.

Hommiko = Palwe.

Minna tännan sind, minno armas taewane Issa, Jeesuse Kristuse sinno armsa Poja meie Issanda läbbi, et sinna mind minnewal ösel olled armolikkult hoidnud ja kaitsnud kõige ihho ja hinge kahjo eest. Minna pallun sind, anna mulle armo, et minna wõiksin ommad pattud süddamest tunda, kahhetseda ja mahhajätta. Anna mulle andeks kõik minno pattud ja eksitused, misga minna sind ollen wihhastanud. Kaitse ja hoia mind selhinnatsel päwal armolikkult kõige patto, kurja ja kahjo eest, et kõik minno mõtte, sõnna, teggo ja ello wõiks sinno mele pärrast olla. Sest minna annan omma ihho ja hinge, meie illema wallitseja ja kõik muud üllemad, meie wannemad, suggulased waenlased, kõik risti-rahwast ja kõik, mis mul on, sinno holeks. Sinno pühha Waim wallitsego mind, sinno pühha ingel olgo minno jures, et kurri waenlane ühtegi melewalda minno ülle ei ja. Amen.

Sõma-Palwe.

Kõitide filmad lootwad, Issand, sinno peale, ja sinna annad neile nende roga ommal ajal. Sinna teed lahti omma helded ja rohked käed, ja täidad kõik, mis ellab, hea melega.

Au olgo Jummalale Issale, Pojale ja pühha Waimule. Amen.

Sõhto-Palwe.

Minna tännan sind, minno armas taewane
Issa, Jesusse Kristusse sinno armsa Poja meie
Issanda läbbi, et sinna mind minnewal päwal olled
armolikkult hoidnud ja kaitsnud kõige ihho ja hinge
kahjo eest. Minna pallun sind, anna mulle armo,
et minna woiksin ommad pattud süddamest tunda,
kahhetseada ja mahhajätta. Anna mulle andeks kõik
minno pattud ja eksitused, misga minna sind ollen
wihhastanud. Kaitse ja hoia mind selsinnatsel õsel
armolikkult kõige patto, kurja ja kahjo eest, et kõik
minno mõtte, sõnna, teggo ja ello woiks sinno mele
pärrast olla. Sest minna annan omma ihho ja hinge,
meie üllema wallitseja ja kõik muud üllemad, meie
wannemad, suggulased, waenlased, kõik ristirahwast,
ja kõik, mis mul on, sinno holeks. Sinno pühha
ingel olgo minno jures, et kurri waenlane ühtegi
melewalda minno peale ei sa. Amen.

Viisfoksesed kirjutusse tähhed.

a b d e g h i j k l m n
o p r s t u w. ä ö ü

Sured kirjutusse tähhed.

A B D E G H
I K L M N O
P R S T U W

au aas abbi ait aeg arm
ei ees ello eks emma
haud hein hind hunt
ilm imme illus isfa
jah jõud juuge jõggi

kas kep kot kel kuld
lai leit lind loom luk
maks mees mäggi möis
naene nimmi näggo noor
oks orraw öun ots ödde
paddi pea pois püt püim
rahuas rohhi rided rutto
lai seep film sok suis
tark teine tolm tullu
uks uddo ubba usfin
waht werske wits wend

An Ado Ewa Elias
Hans Hindrik Josef
Jüri Kai Kristian Leno
Lijo Mikkel Marri Nik-
lus Aeto Otto Peter Paulus
Rein Siim Samuel Tio
Tanel Willem Wio.

Aeg annal head nõu.

Ei kahte asja wõi ühtlase
tehha.

Ei ükski ja tōta füa.

Hakka esmalt omma nanna
otja.

Innimenne on lodud tööd
teggema ja lind lendama.

Summal jaggab igga-ühhele
omma ossa.

Kaäsi pesseb teist, siis sa-
wad mõlemad puhtaks.

Kees ei tahha kuulda, se
peal katsma.

Kees palju lobbiseb, palju
walletal.

Kui Jummal ei aita, ei
aita meie teggeminne.

Kurjad kõnned rikkuwad
head kombed.

Mis norus kokkopannel, se
wannadus leidab.

Aüega tööd tehakse, ei
suure wäega.

Onsam on anda kui wõtta.

Parrem kartab kui kahhetseda.

Puhhas su, puhhas käsi
käib maailma läbi.

Sündinud asjo ei wõi par-
rata.

Rahko kosjutab, waen kau-
tab.

Tänna kuld, homme muld.

Te tööd ja piallu Summalat.

Unnustab hoidja, tablab
püüdja.

Wallel on lühikesed jal-
lad.

Surregem enne surma, et meie
surmas ei suri.

Wannal mehhel seisal surm sil-
ma ees, norel mehhel käib surm
selju tagga.

Hea laps ei falli mitte, et
temma isa ehk emma teotakse.

Päimmeda pule olgo kangemad
hobid, enne kui ta mahka tulleb.

Pisikesseft august läbbi tulleb.

wessi fiske, wimaks waul suur
laew põhja.

Sep taub rauda ni kaua kui
ta kuum on, jaat ta külmaks
läinud, siis ei hakka enam
hamer peale.

Meie ellupäwad lähewad
rutto möda nägo warri, ja
karwad ärra, nenda kui
suits kaul.

Kui püüdjä metšas jülba
ühheft tiwaft on kinnihak=
kanud, siis on ka linnud warši
ots kä.

Kui Summal pannel
omma kät meie selja peale,
siis pangem meie omma kät
omma su peale.

Kes kitšast wärrawaft tah=
hab siise minna, se peal
kummardama.

Süddamelik palwe on wötti,
mis Pummala warranduste
laeka lahti wöttal.

Pummala fanna on pegel,
kelle seeft meie omma ro-
juse märgid same nähha
ja tunda.

Wöib olla, et lauad on jülla
saeweskil leigatud, kust sinno
furnokiist peagi walmistakse.

Kas muddaga peal mudda
ärrapessema? Eks ta nõnda
lähke weel mustemaks?

Waimoello jures on se luggu,
et kes seisma jääb, hakkab
jubba taggasi pööma.

Reift ajal palwele, silma=
wessi pannel põlwed mahha,
ja kurb meel wöttal ramato
lakti.

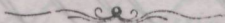
Mis agga lubjatud sein
on, tulleb mahha, agga mis
kindel müür on, jääb seisma.

Tuppel ehitakse, möök jääb
rooste kätte. Ippo kallis
ridis, hing fandi hilpudes.

Mitmel mehel saddy head
kõnnet agga mitte ühtainust
head teggo. Lehti küllalt,
wilya ühtegi.

Ristiinnimesse viimised
teud peavad parremad
ollema kui temma esfi-
mesed.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.

úfs ford úfs.

1	ford	1	on	1	5	ford	5	—	25
2	ford	2	on	4	5	—	6	—	30
2	—	3	—	6	5	—	7	—	35
2	—	4	—	8	5	—	8	—	40
2	—	5	—	10	5	—	9	—	45
2	—	6	—	12	5	—	10	—	50
2	—	7	—	14					
2	—	8	—	16	6	ford	6	on	36
2	—	9	—	18	6	—	7	—	42
2	—	10	—	20	6	—	8	—	48
<hr/>					6	—	9	—	54
3	ford	3	on	9	6	—	10	—	60
3	—	4	—	12					
3	—	5	—	15	7	ford	7	on	49
3	—	6	—	18	7	—	8	—	56
3	—	7	—	21	7	—	9	—	63
3	—	8	—	24	7	—	10	—	70
3	—	9	—	27					
3	—	10	—	30	8	ford	8	on	64
<hr/>					8	—	9	—	72
4	ford	4	on	16	8	—	10	—	80
4	—	5	—	20					
4	—	6	—	24	9	ford	9	on	81
4	—	7	—	28	9	—	10	—	90
4	—	8	—	32					
4	—	9	—	36	10	ford	10	on	100
4	—	10	—	40					

